

kuuden ajan jatkumiseen. Rahoitus ei kuitenkaan ole ainoa yliopistojen tulevista suurista haasteista. Vaikuttavin muutos ei välttämättä kohdistu tutkimukseen vaan yliopisto-opetukseen ja opetuksen toteuttamisen tapoihin. Digitaalisen yhteiskunnan kehittyminen tuo verkkojen kautta opiskelijoiden saataville asiantuntemusta, opintojaksoja ja kursseja kaikkialta maailmasta. Kilpailu opetuksen alalla kiristyy ja uusia opetuksellisia innovaatioita kehitellään maailmalla jatkuvasti. Tieteenalojen samoin kuin opiskelun ja työelämän väliset rajat tulevat huokoisemmiksi ja vapausasteet niiden ylittämiseen henkilökohtaisten opintosuunnitelmien kautta yleistyvät. Yliopistomaailman radikaaleimmat innovaatiot voivatkin olla juuri opetukseen liittyviä.

Rural Studies on tarjonnut minulle hienon mahdollisuuden henkilökohtaiseen ammatilliseen uudistumiseen. Parasta on ollut päästä yhteisiin oppimistilanteisiin innostuneiden opiskelijoiden kanssa. Mukaan on myös tullut uusia kutojia, luottamuksen jakajia. Rural Studies -verkoston johtoajatuksena on ollut luoda monitieteinen ja paikallisen kehittämisen konteksteista inspiraatiota hakeva oppimisympäristö, joka olisi houkutteleva myös tulevien opiskelijasukupolvien näkökulmasta. Verkostomaiset toimintamallit ovat myös

toimivia tapoja edistää maaseutua koskevan tutkimustiedon yhteiskunnallista käyttöä.

LÄHTEET

- Hyryläinen, Torsti & Eeva Uusitalo 2007. Rural Studies -verkosto innovatiivisena yliopistokumppanuutena. Toiminnan vuodet 2002–2007. Rural Studies -julkaisuja 1/2007. Rural Studies -koordinaatioyksikkö, Mikkeli. Saatavissa: <http://www.ruralstudies.fi/wp-content/uploads/2011/04/RS5vuotta.pdf>. [Viitattu 10.9.2013].
- Hyvärinen, Seija 2001. Maaseutuopinnot Suomen yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Julkaisuja 75. Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Mikkeli.
- Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2000. Ihmisten maaseutu – tahdon maaseutupoliittikka. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma vuosille 2001–2004. Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä, 3/2000.
- Uusitalo, Eeva 2007. Rural Studies -opinnot opiskelijoiden kokemana uutuutena. Teoksessa: Hyryläinen, Torsti & Eeva Uusitalo (toim.). Rural Studies -verkosto innovatiivisena yliopistokumppanuutena. Toiminnan vuodet 2002–2007. Rural Studies -julkaisuja 1/2007. Rural Studies -koordinaatioyksikkö, Mikkeli. 21–25.

HANNU KOMULAINEN
Rovasti, Juankoski

Ovatko papit hävinneet maaseudulta?

Aikuistuin kylmän maatilän kasvattina Nilsin Ahmapurolla. Kylä ja 25 maatilaa nousivat 1950-luvulla Kymi-yhtiöltä pakkolunastettuun korpeen 30 km kirkonkylästä. Tehtiin tiet, rakennettiin saunat, asuinrakennukset ja navetat sekä 40 vuotta toiminut koulu. Kylä elää edelleen, mutta siellä on vain

viisi toimivaa tilaa, ja kuitenkin peltoa ja lehmii tuplasti 50 vuoden takaiseen nähden. Kylällä pappia näki alkuvuosikymmeninä ristiäisissä, kinkeille sekä joskus seuroissa ja niin sanotuissa maakirkoissa koululla. Itse olen tehnyt työtä pappina maaseudulla Pohjois-Savossa yli 40 vuotta. Seurakuntapapin tehtävien lisäksi olen voinut nähdä

maaseudun elämää myös laajemmin toimiessani tuomiokapitulin assessorina ja rovastikunnan lääninrovastina. Kirkon roolia maaseutukysymyksissä olen joutunut pohtimaan toimiessani kirkon maaseututoimikunnan puheenjohtajana ja Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän jäsenenä.

Oma kokemukseni on, että seurakunnan toimintaa on tarjottu kylille ja koteihin, mutta vastaanotto on hiipunut. Väki on harventunut ja vanhentunut. Ihmisten ja samalla lie myös työntekijöiden intresseissä ollut siirtää toimintoja kirkonkyltiin seurakunnan omiin tiloihin.

Kokonaiskirkossa väestön väheneminen sekä suuremmalle väkimäärälle ja monipuoliselle toiminnalle mitoitettut omat kiinteistöt ja henkilöstö vievät kirkon taloutta ahtaalle. Kirkosta eroamisherkkyys on suurinta siellä, missä tulotaso ja kirkollisverokertymät ovat suurimmat eli talouden tasausjärjestelmää ei pystytä luomaan pieniä maaseutuseurakuntia ajatellen. Kirkon keinona on järjestää alueellisesti itsenäisiä laajoja talous- ja hallintoyksiköitä, joissa on pieniä toiminnallisesti itsenäisiä seurakuntia. Yhdessä vapaaehtoistyön kehittämisen kanssa se hillitsee seurakuntatyön häviämistä, vaikka pappeja olisi alueellisesti yhä vähemmän.

Pohdin kuitenkin asiaa enemmän siitä näkökulmasta, miksi ylipäänsä jollekin tulee mieleen esittää otsikon kysymys. Oletan, että papin toivotaan näkyvän mitä erilaisimmissa rooleissa.

Haikaillaanko pappiloiden ja pappilakulttuurin perään?

Pappilat ja vuosisatainen pappilakulttuuri ovat käytännössä hävinneet. Tärkein syy siihen on raha. Luontaisetuja alettiin verottaa 1970-luvulla käyvän arvon mukaisesti. Silti kirkko yritti pitää kiinni pappilakulttuurista. Omiin asuntoihin pyrkivät papit joutuivat aluksi anomaan siirrolle luvan tuomiokapitulilta, eikä sitä aina myönnetty. Henkilökohtaisten oikeuksien kaikkialla korostuessa luvat helpottuivat, ja luontaisetuasunnot muuttuivat vuokra-asunnoiksi. Nyt vain muutamassa harvassa pappilassa asuu pappi ikään kuin reliikkinä, mikä käytännössä maksaa hänelle pitkällä tähtäimellä omakotitalon hinnan verran. Papin ei tarvitse enää

välttämättä asua edes seurakunnan alueella. Seurakunta joutuu sponsoroimaan verorahoilla myös asutun, ison vanhan pappilan ylläpitoa, koska vuokraa ei pystytä perimään niin suurena, että se kattaisi kulut.

Talouden lisäksi syynä pappilakulttuurin häviämiseen on ollut pappilan roolin muuttuminen. Ennen sotia maalaispappila on ollut monen pitäjän tärkein puolijulkinen kokoontumispaikka ja turvasatama. Se on jopa näyttänyt tietä maanviljelyksen uusille tuulille. Pappilaan tultiin vielä 1950-luvulla odottamaan kirkonmenojen alkamista tai linja-autoa. Pappiloiden emännillä on ollut sosiaalisesti puolittain julkinen asema ja rooli pitäjän ykkösnaisten joukossa ennen kuin naiset alkoivat siirtyä kotoa palkkatyöhön 1960-luvulla. Pappiloiden emännät eivät enää vuosikymmeniin ole ruokkineet ja kahvitaneet satunnaisia kävijöitä, järjestäneet pappilan salia vihki- ja kastekuntoon tai kestittäneet kirkkovaltuustoa ja -neuvostoa eli tehneet käytännössä seurakuntatyötä ilmaiseksi tarjoiluja myöten. Varsin usein he olivat myös seurakunnan puoli-ilmaisia kanslisteja.

Toivotaanko kokoaikaista tavoitettavuutta eli 24/7?

Yksityisyys on yhteiskunnassa lisääntynyt ja se on heijastunut myös papin ja pappiloiden elämään. Vielä 1960-luvulla nuorta pappispariskuntaa evästettiin sanomalla, että pappilan seinät ovat lasia. Heitä valmisteltiin kokoaikaisen tarkkailun kohteeksi. Yksityisyys on lisääntynyt 1970-luvulta lähtien myös papin elämässä, mitä on tukenut tuolloin kirkossakin voimaan tullut virkaehtosopimusjärjestelmä. Se raamittaa työ-, vapaa- ja loma-aikoja. Toisaalta pappi ei ole työaikalain alainen. Seurakuntien papit, kanttorit, diakoniatyöntekijät ja nuorisotyön ohjaajat ovat työajattomia eli vain vapaapäivät ja lomat on määriteltä. Pappiin voi ottaa yhteyttä mihin vuorokauden aikaan ja minä viikonpäivänä tahansa. Jos tavoitettavuus ei toimi, syy kannattaa tutkia.

Pitäjän patriarkka, kanaemo, mukanaeljä vai ajattelija?

Papin rooli on kaventunut monella tapaa. Pappia ei löydä sieltä, missä pitäjän asioita järjestellään ja niistä päätetään. Pankin johtokunnan tai hallintoneuvoston, kunnallisen lautakunnan tai johtokunnan joskus jopa valtuuston nuijan varressa on ollut kirkkoherra, mutta ei ole enää. Hän oli perustamassa kunnallista tai yksityistä oppikoulua tai merkittävää yhdistystä ja toimi usein itseoikeutettuna puheenjohtajana. Hän oli niitä harvoja, jotka olivat suorittaneet akateemisen loppitutkinnon. Nyt tietoa, taitoa ja kykyä löytyy monesti muilta enemmän kuin papilta.

Demokratian kehittymisen myötä ei maaseudullakaan ole kaivattu isällistä turvallista johtoa vaan oikeaa puoluekantaa. Näin kansanvaltaisen yleisen demokratian kehittyminen on siirtänyt papin selkeästi omalle reviirilleen eli seurakunnan elämään.

Papilta vaaditaan erityisaktiivisuutta päästäkseen mukaan vaikuttamaan yhteisiin asioihin. Se voi johtua siitäkin, ettei pappi ilmaise mitään yhteiskunnallisesti merkittävää. Toisaalta jos hän ottaa yhteiskunnallisesti kantaa, sitä aina jollain taholla paheksutaan. Silti nykyisen kuntarakenneskustelun luulisi pitävän kaikki maaseutuseurakuntien kirkkoherrat hereillä. Se tarjoaisi samalla oivan tilaisuuden osallistua näkyvästi rakenneskusteluun. Näyttää kuitenkin siltä, että papisto jättäytyy jälkijunaan hoitamaan perinteiseen tapaan haavoittuneita ja keräämään kyydistä tipahtaneita. Missä viipyvät maaseutupappien pohdinnat alueen asioista? Näkijöille olisi tilaa.

Myös maaseutu on kulkenut muun yhteiskunnan tapaan yhä enemmän niin sanotusti uskonnotomaan suuntaan eli sekularisoitunut. Tosin tämä teesi on paljon mutkikkaampi kuin mitä sen hoetuna itsestään selvyytensä ajatellaan olevan. Uskonollisuuden muodot ja ihmisen kaipuu perimmäisten kysymysten ääreen ovat paljon moni-ilmeisempiä kuin kirkollisten osallistumistilastojen pienevistä luvuista voisi päätellä.

Missä väki kokoontuu, sieltä pappi puuttuu. Ainakin mielikuvissa ennen oli toisin. Olivathan kylän suurtahtumia kodeissa kinkerit, seurat ja

hautajaisten muistotilaisuudet. Niissä kuului käydä, näkihän siellä toisia. Nyt väki liikkuu vain, kun on hirvisoppaa, kesäteatteria, pesäpallo-otteluita, maatalousnäyttelyitä tai asuntomessuja. Mistä tahansa niistä voi olla poissa leimautumatta. Kirkko yrittää tavoittaa luonto-, erämies- ja kansanlaulukirkoilla. Vain harvoista niistä tulee koko kylän juttuja, eikä osallistumiselle ole sosiaalista painetta ja tarvetta kuten ennen.

Vaikka yhtenäiskulttuuri on murentunut ajatusten, papin näkyvyys arkiaskareissa on asia sinänsä. Enpä juuri törmää kaupassa kolleegaan, joka työpäivänään kantaisi papin tunnuksia. Sietäisi kantaa.

Kaipailaanko selittämättömän selittäjää?

Papin perään haikaillaan, koska elämän karuus painee kysymään: miksi? Humalainen on ajanut auton päin pylvästä. Kyytiin on sattumoisin lähtenyt nuori, joka ainoana kyydissä olleista kuolee. Miksi tämä täysin turha kuolema? Perimmäisin syyllinen olisi saatava esiin. Pappiin katsotaan syyttävästi, löytyisikö se hänen oletetusta valtapiiristään. Elipä ihminen maalla tai kaupungissa, kysymys on sama.

Kun etsitään vastausta perimmäiseen kysymykseen eli kysymykseen Jumalasta ja elämän mielestä, silmä ja ajatus hakevat kyseisen tahon edustajaa. Voisiko joku selittää jotain selittämättömästä?

Perinteisesti silmät kääntyvät ensin pappiin, sitten papin taakse kirkkoon. Nyt tosin yhä enemmän suoraan Perimmäiseen Todellisuuteen, miten itse kukin sen tulkitseekin.

Kirkolle ja papille toivotaan myös etiikan edustajan roolia. Koko maapallo on yhä enemmän yksi koti. Nyt haetaan näkyä ja eettistä perustetta sille, miten elämä olisi kodissa järjestettävä ja jatkuuko se meidän jälkeemmekin. Periaatteessa sosiaaliettisissä kysymyksissä riittää tavallinen maalaisjärki ja oikeudentunto. Luterilaiset ajattelevat, ettei kirkolla ole tarjottavana erityistä eettistä viisautta. Silti papin tulee omata valmius ja halu etsiä oikeaa suuntaa rakenteitakin pohtien.

Mistä papin löytää?

Pappi kohdataan yhä useammin henkilökohtaisesti, kun lapsi syntyy, halutaan kirkollinen vihkiminen tai kun lähipiiristä joku kuolee. Papilla oli vielä 1960-luvulla edessään kerralla jopa viisi paria vihittävänä tai sama määrä lapsia kastettavana, eikä hän aina tiennyt ihmisistä muuta kuin nimet ja syntymäajat. Nyt jokainen toimitus on räätälöity kuhunkin elämäntilanteeseen. Pappi tapaa ihmiset aina ennen toimitusta, joka on käytännössä yksityinen tilaisuus, mutta periaatteessa kirkkotilassa aina julkinen jumalanpalvelus. Kun kuolema on yksityistynyt, se näkyy hautajaisten pienentymisenä. Kuolinilmoituksella kutsutaan väkeä hautajaisiin harvoin etukäteen eli hautaaminen tapahtuu pienellä saattojoukolla. Sieltä pappi löytyy monesti mukana eläen syvemmin kuin ennen. Surevien kohtaaminen ei myöskään aina rajoitu keskusteluihin ennen hautajaisia vaan voi jatkua säännöllisesti yli vuodenkin.

Pappi löytyy yhä useammin askaroimassa hallinto- ja johtamiskysymysten kanssa. Maaseudulla on runsaasti yksipappisia seurakuntia. Pienenkin seurakunnan kirkkoherralta menee hallinnollis-organisatorisiin tehtäviin ajasta lähes puolet tai ainakin yksi kolmasosa. Hänen on hallittava vähintäänkin sama tiedollinen repertuaari kuin suuren seurakunnan johtajan, jolla on apunaan laaja hallintohenkilöstö. Demokratia on tuonut osaatvat ja vaativat hallintoelimet. Enää ei käy pienen maalaisseurakunnan kirkkovaltuuston kokouspöytäkirjan toteamus 60 vuoden takaa: ”Seuraavan vuoden talousarvio on halukkaiden valtuutettujen nähtävänä kirkkoherranvirastossa.”

Lopuksi: Todellisuustajuisesti orientoituvaa kristinusko tarjoaa syvän kaikupohjan. Ihmisen, yhteiskunnan ja maapallon elämän, mutta myös oman tehtävänsä ja itsensä vuoksi, papin ja kirkon on kyettävä elämään mukana kunkin ajan todellisuudessa. Näkykö se missään, voidaan todeta vasta vuosikymmenien kuluttua.

